

Maandag 3 april 1916 – ochtendeditie

Kunst te Brussel (KVdW).

Salon des Indépendants

Op het ogenblik dat Nederland enkele futuristen, kubisten en expressionisten te gast had, kreeg Brussel een tentoonstelling van schilders en beeldhouwers, die zich eveneens onafhankelijk noemen. Dit is waarlijk de eerste keer niet, vermits wij voor de oorlog ieder jaar de expositie kregen van een aantal mensen, die zich in een kring verenigd hadden om hun onafhankelijkheid te bewijzen; het is ook de eerste maal niet, dat ik hier te betogen krijg, hoe weinig onafhankelijk die mensen als kunstenaar inderdaad zijn. Ik weet niet of de vaste kring nog bestaat, en of de "indépendants" van heden daar de overblijvende leden van zijn; ik weet alleen dat zij het in onafhankelijkheid niet veel verder hebben gebracht dan hun naamgenoten van voorheen, en ik zou het u bewijzen, indien ik hier over iets beters dan de overreding van mijn woorden, ik bedoel de overreding van reproductie kon beschikken. het is een lastig en ondankbaar iets, over schilderijen en beeldhouwwerken te schrijven, als men zijn betoog niet overtuigend illustreren kan; het is te ondankbaarder, als men zich genoopt ziet, over die schilderijen en beeldhouwwerken te polemiseren, waar eerlijkheidshalve de controle van een grafische voorstelling voor de criticus meer nog dan voor de lezer gewenst kan worden geacht. Als ik u nu zeg, dat de onafhankelijken waarvan sprake het niet anders zijn dan in de zin, dat zij nogal los zijn van academische tucht, hetgeen bij sommigen, die wat meer opleiding konden verdragen, als een gebrek moet heten; dat zij verder, de meesten althans, trouwe en zelfs slaafse volgelingen zijn van de Franse neo-impressionisten, hetgeen niet kan gelden als een teken van absolute bevrijding; dat het immers nog geen kubisme is, een appel dodecagonaal voor te stellen, of

futurisme, een regendag uit te beelden in rechthoekige verfloorders, met trouwens niet onaardig resultaat, hetwelk echter louter impressionistisch aandoet; dat het eindelijk geen vrijheid is, zich slordig en onmachtig te tonen, met dat soort rapinsans-gêne, hetgeen niets dan armoede bewijst en als alle armoede diep te betreuren is: als ik u aldus de onafhankelijkheid van de meeste der Brusselse “indépendants” heb afgeschilderd, dan verzoek ik u te geloven dat het mij ten zeerste spijt u er geen bewijs van te kunnen geven, dat u de goede gronden van mijn oordeel bevestigen kon; waar dan uit blijken kon, zo gij wilt, dat alle vrijheid betrekkelijk is (hetgeen wij in België beter dan waar ook ondervinden), en dat ik misschien ongelijk heb diegenen te ontneren, die zich werkelijk vrij wanen, hetgeen als elke waan eerbiedwaardig is en recht heeft op waardering ...

Ik zou u dan ook over deze tentoonstelling niet hebben geschreven, die zo weinig persoonlijkheden verraadt, en waar de enkele echte personaliteiten - een Thévenet, een Schirren, een Grandmoulin, - tegenover zichzelf weleens verraad plegen. De oorlog, ik zegde het u meer dan eens, is onze beeldende kunstenaars niet gunstig, hetgeen wel liggen zal aan het gebrek aan emulatie, vooral bij dezen die niet beschikken over grote en oorspronkelijke eigenaardigheid: vreemd genoeg, de hoofdhoedanigheid van deze “indépendants”. Over hen te zwijgen zou weldadiger geweest zijn, dan er het kwaad van te zeggen, waar zij niet de volle schuld van dragen, vermits ik gaarne aanneem dat zij allen beter kunnen dan waar zij hier voor de dag mee komen. Hun expositie brengt echter een verrassing, en een grote; de Hollandse kunstminnaars kunnen in die verrassing hun deel hebben, ook zonder het controlemiddel der afbeelding; hetgeen mij de plicht oplegt, bij die verrassing stil te staan, en u de kunstenaar voor te stellen, die ze aan mij niet alleen heeft bezorgd.

Weinigen immers in den lande, of het zouden kunstzinnige Mechelaars moeten zijn, kennen de naam van E. Wynants, beeldhouwer en schilder. Want Wynants is een Mechelaar, evengoed als Rik Wouters, die men nu in Holland kent en waardeert. Men zou hem zelfs voor een volgeling van Rik Wouters houden (en het is een eerste verrassing, deze verwantschap te merken), indien hij niet ouder dan Wouters was, en zelfs meer bezonken in wat beiden kon verenigen; hij bewijst (tweede verrassing), dat Wouters geen alleenstaand fenomeen is, en er zelfs spraak van een Mechelse school kan zijn, - al telt ze voorlopig slechts twee leerlingen, tevens meesters; hij toont (derde verrassing) aan, dat de invloed van onze grote Ensor ook in de vorming van Wouters een minder belangrijke factor is geweest dan men algemeen aanneemt.

De eerste maal dat ik werk van Wynants zag, nam ik het voor werk van Wouters. Het gipsen beeld van een naakt meisje: dezelfde behandeling in grote vlakken, breed van visie en tevens scherp van impressie, met een schijnslordigheid die vol raakheid en kennis zit; gelijkenis die trouwens verder ging dan dat uiterlijke, evenzeer spannend van leven en dionysisch van natuurgevoel aanded, en verraste door even grote spontaneïteit en even zekere vormvastheid. Die eenheid in waarneming en uitbeelding, zo sterk dat ik over de verwarring geenszins hoef te blozen, zij wees op gelijke inzichten als op gelijke scholing; toeval bij geen van beiden, veronderstelde zij meer dan wederkerige nabootsing: een wel overlegde gemeenschap in de opvatting, eenzelfde richting in de studie, alles in één woord wat met het woord "school" wordt uitgedrukt en dat in dat ene beeldje, na vergelijking met het beeldhouwwerk van Rik Wouters, tot overtuigende uiting kwam.

Met dat al kwam echter de eigen persoonlijkheid, noch van Wynants, noch (na de mogelijkheid der vergelijking dient het wel gezegd) van Wouters tot haar recht. Nu echter exposeert Wynants weer, zo met

schilder- als met beeldhouwwerk, want als zijn stadsgenoot beoefent hij de twee plastische kunsten, en nu vermogen wij vast te stellen wat, bij gelijkenissen, beide kunstenaars van elkander doet verschillen, wat beider aard is, hoe ze zich uit het schoolbegrip ontworstelen naar de eigen visie en de eigen uiting. - Laat ik het dadelijk zeggen: misschien minder fors, bij gelijke kracht, lijkt mij het innerlijke wezen van Wynants niet alleen fijner maar zeker meer bezonken. - De kunstenaarsverschijning van Rik Wouters is, bij alle eigenheid, onafscheidbaar van deze van James Ensor. Hij mist het fantastische van de meester, en ook het aristocratische; hij leerde er echter de lenigheid en de kleurdistinctie van: hoedanigheden die, men merke het op, een grote zuiverheid, een volkomen onafhankelijkheid van blik en hand onderstellen, en dus, bij uiterlijke gelijkenis, vooral op oorspronkelijkheid berusten. Laat het ons aldus zeggen, dat Ensor Wouters' bevrijder is geweest, en dat Wouters er hem in zijn kunst dankbaar om blijft. - Hem heeft Wynants echter niets te danken, en treft in het beeldhouwwerk, of in een deel althans daarvan, de broederlijke eenheid tussen hem en Wouters (die, zoals ik zei, het schoolbestanddeel ervan uitmaakt): in de schilderijen blijkt onmiddellijk de fijnere gevoeligheid, niet van het oog, maar van het gemoed, dat minder spontaan misschien, ongetwijfeld inniger is, en tot een uiting komt, die mij, bescheidener, toch persoonlijker voorkomt dan die van zijn stadsgenoot. Niet dat men ook hier niet aan inspirerende meesters denken zou: ik heb onmiddellijk aan een Vuillard gedacht, - hetgeen Wynants maar voor een compliment moet houden. Want - en hier komt het verschil tussen een Ensor en, eventueel, een Vuillard als aanleider en inleider, - waar de invloed van Ensor op Wouters vooral technisch is, technisch in de diepere zin van vormend, is de uiterlijke gelijkenis van Vuillard en Wynants meer schijnbaar, meer oppervlakkig ook, en ligt ze meer in de geest, in het gevoel. Men zou zelfs kunnen zeggen dat, alle kwestie van rijpheid daargelaten, Wynants tot Wouters staat als Vuillard tot Ensor, maar

met dit onderscheid dat als “métier”, Wouters dichter bij Ensor staat, dan Wynants bij Vuillard.

Eén hoedanigheid trouwens houdt ze samen en laat ze grondig van beide oudere meesters verschillen: het is dat ze alle twee van huize uit beeldhouwers zijn, en het in hun schilderwerk niet kunnen verloochenen. De tere bezonkenheid van de ene als de uitgelaten levenszin van de andere, zij ontlene er een kloekheid in de bouw, een vastheid in de vorm aan, die - om het aldus te noemen, - vertrouwen inboezemen. Het belet alle grilligheid; het verleent steun en als een ruggengraat aan de meest wazige fantasie. Beider kleurgevoel is even fijn, hoe diep de toonschaal ook moge verschillen: het wordt gedragen op een vormzekerheid die er lichaam aan geeft, die het zweven, het ijle vlekken belet. Het is, zoals ik zegde, wat Wijnants aan Wouters verbindt; ik geloof dat het weldra het enige zal zijn.

Want er dient op gewezen, dat ook als beeldhouwer Wynants zich van Wouters meer en meer gaat onderscheiden. Het rechtstreekse van het vormgevoel moge bij beiden hetzelfde blijven (het is immers hun aangeboren hoedanigheid, door beiden in een zelfde richting ontwikkeld): reeds ontworstelt zich Wynants aan het oerruige der behandeling; zijne boetserende vingers gaan teerder en gevoeliger worden zonder daarom iets maar van hun rake durf te verliezen; en, zoals uit zijn schilderwerk ongetwijfeld een zekere vulgariteit in de tekening der figuren verdwijnen zal zonder dat zij er daarom oprechtheid bij inboeten zullen, de uitdrukking zal meer in overeenkomst gaan staan met de gemoedsinhoud, zal het ambachtelijke ontgroeien, zonder dat de echtheid er maar enigszins onder lijdt.

Verder op het werk van Wynants ingaan, door bv. beelden te noemen of schilderen te beschrijven, gaat niet aan, - weer vanwege de

onmogelijkheid, ze door reproducties bevattelijk en dus doelmatig te maken. Het moet dus bij deze algemeenheden blijven. Die trouwens volstaan, waar het alleen aankwam op de vreugde der ontdekking van een nieuwe personaliteit, die reeds meer geeft dan beloften, en op de zeldzame en verrassende ontdekking, dat de, nochtans zo scherpe individualiteit van een Wouters geenszins een alleenstaand verschijnsel, zelfs geen spontane groei is, maar het gevolg van het samenwerken en -denken, van het gezamenlijk overleg der twee zo ver uiteenlopende, maar broederlijke naturen van beide Mechelse kunstenaars.

Uit Luikerland.

Sint-Truiden, 20 maart.

Op deze zware kleigrond groeien mensen, beesten en planten prachtig op, heel de alzijdige afmetingen uit, zodat ze nergens nog in het land, en in geen ander land, zwaarder, massiever en ontzagwekkender kunnen groeien. Hier zijn hengsten, zoals men ze elders uit steen of brons maakt, hier, in levenden lijve. Hier staan stieren op hun machtige poten, met blokken vlees in de schoften en de billen, de kop omhoog, de ruimte in, zoals de grote Waal Mignon, te Luik, bij de Maas, zijn beroemde stier in brons heeft te bewonderen gesteld. Wie meet en berekent wat een teeltkracht er zit in deze metersdiepe kleilaag?

Bestaat er vrees voor het teniet gaan van ons Vlaams paardenras in deze oorlog? Zal het blijven met zijn volle majesteit, zoals de wereld het thans kent, zoals Rubens het reeds heeft geschilderd? Tot heden toe is alle vrees overbodig. Onze grote fokkers zijn voorzien als immer tevoren. Geen enkel bekend paard, hetzij gekeurd of bekroond, hetzij vereerd in zijn streek, bewonderd door het land of ver in den vreemde, is weg. De paardenhandel wordt niet, als vroeger,

luidruchtig gedreven: hij ondergaat de druk van de oorlog, zoals de mensen met al hun doen, die ook minder lachen, oneindig minder zingen en bezield blijven door was ik reeds noemde: het groot vraagteken boven allen en alles. Doch de paardenhandel gebeurt uit de hand, in de stallen, onder de boeren, zonder veel gerucht van kooplieden of makelaars. De prijzen zijn ten minste het dubbele van vroeger. Wat opmerkenswaard is: de boeren, die gemakkelijker geld onder de duim krijgen, en ook meer dan voor de oorlog, zijn met velen driftige paardenhandelaars geworden, die vandaag kopen, morgen afzetten, om weer terug te kopen. Een aantal verbeteren hun ganse stal. Het einde van de oorlog, wel te verstaan, zo er geen onvoorziene ramp over onze paarden komt, zal voor veel boeren het einde zijn van een jarenlange betrachting: schoner, duurder, zuiverder raspaarden. Een vurige, lang gekoesterde wens zou zo tot vervulling komen. Het zou de toegenomen veredeling zijn van ons zo kostbaar trekpaard. Schatten zouden in de geldkas van de boerderij rollen.

Doch nu ineens, daar geen enkel stuk vee nog mag over de grens van de provincie van zijn huisvesting gaan, schijnt er vertwijfeling, wel ontmoediging te zijn ontstaan. Is de vrees overbodig of gegrond? Zal die verordening van de bezettende overheid een ramp worden voor de paarden- en hoornbeestenhandel? Niemand nog kan het met zekerheid zeggen. In elk geval is de paardenhandel thans schuchter en onzeker. Het hoornvee dat bij honderden stuks hier, in Sint-Truiden, de hoofdplaats van Haspengouw, zo men de stad noemt, naar de zaterdagmarkt komt, was verleden marktdag niet te zien. Dit verschijnsel kan juist zo goed niets betekenen en enkel een gevolg zijn van de voorbijgaande verrassing, als een ramp worden, door de oorlog onvermijdelijk. Met de zwijnen is het al evenzo gesteld. De stapel mindert zichtbaar. De kosten van vetten stijgen met de dag. De boer weet niet of hij over kort nog vette zwijnen zal kunnen

voortbrengen. Voor enkele dagen kwam nu ook het bevel dat al de zwijnen in het slachthuis van de stad moeten geslacht worden. Zo zijn nu de boeren verplicht hun eigen slachtzwijn, eer het de zoutkuip kan ingaan, nog een rijtoertje, levend heen en stukgesneden terug, te laten doen. Dit ook heeft menigeen ongerust gemaakt. Men meende al dat veel van het vlees, dat veel ganse zwijnen zouden worden aangeslagen. Daarvan is natuurlijk niets gekomen en de boeren, die zich reeds zoveel hebben aangepast, zullen ook wel hieraan gewennen.

Met de eieren, gedurende de wintermaanden zo zeldzaam, dat ze op de boerderij zelf niet konden gevonden worden om er de mensen te voeden, gaat het thans wat beter. De prijs van 30 centiemen is reeds gevallen tot 20. Hij daalde wel tot 18 in de warme dagen van einde februari, doch sloeg met de maartvorst plots op en is zelfs vast gebleven in deze jongste echte lentedagen. Veel hoenderhokken zijn leeg of omtrent. Vooral bij de kwekers, die geen boerderij hebben en al hun hoendervoedsel moesten kopen, was verdere poging tot winstgevende opbrengst onmogelijk. De boerderij zelf, waar nochtans voor een hoen zo buitengewoon veel waardeloos en verloren voedsel is te pikken, op mesthoop, neerhof en aangrenzende boomgaarden, bevond ook al spoedig die kostbare voorraad onvoldoende. Men berekende dat van 100 hoenders wel net zoveel zou komen als van 200; men verzag dat hoendervoedsel van de lange berg zou afkomen; men deed maar zoveel mogelijk van kant; men liet in 1915 niet broeden. Bij dit alles mogen we nog niet vergeten dat honderdduizenden arbeiders, zowel van het veld als uit de fabrieken, en die vroeger een overvloed van eieren gebruikten, ja, er wezenlijk mee speelden, thans er niet meer aan denken. Dit betekent eens te meer dat de voorraad onberekenbaar is verminderd. Men moet ook aannemen dat de voedingskracht van het

ei is verminderd. Veel dooiers zijn bleekgeel. Een onbetwistbaar teken van armoede aan fosfor.

De boeren van Haspengouw hebben natuurlijk, als die over het ganse land, allen blootgestaan aan de reeds maanden lang durende ongehoorde aanval van persmannen, die nauwelijks weten wat een boerderij is. Zo konden we dan vaststellen, dat enkele weken lang de boter niet te bekomen, zelfs niet te vinden was. Het ging zo ver, dat burgers, kleine grondeigenaars, die nogal gezag of invloed hadden in de boerderij, zich moesten gewaardigen even de pachteres te gaan aanspreken met biddende, wel bedelende beleefdheid. Soms kregen ze dan een klontje. Soms ook moesten ze keren zoals ze gekomen waren met natuurlijk een diep doordachte vervloeking voor de ganse winning met inboedel en bevolking. En dat dergelijke straf hier in de gewestelijke taal met klem, klank en woordenschat kan worden uitgesproken, mag ik, die deze taal heel goed spreek, met nadruk verzekeren. Het gebeurde ook wel dat de botervrouwtjes worden aangehouden door stouteriken, die ze bij de stadspoorten gingen opwachten. Eerst beleefd toegesproken, dan een bod gedaan, dat verachtelijk werd afgewezen, dan maar de hand er op gelegd en in een ommezien de platte korf zo leeg geplunderd, dat men er een requiem zou hebben bij gezongen. Toen kwam geen boter meer. Met grote bescheidenheid ging men ze nu maar kopen in het dorp. Ofwel bezorgde men zich een zeer hulpvaardig boerinetje, dat, zonder in iets daarvan de schijn te hebben, zomaar op een ongepaste dag en op ongeregelde, nooit voor boterhandel bestemde dagen, enige slagen van het lekker geel voedsel wou overbrengen, een dienst, die haar natuurlijk met item zoveel mark werd vergoed. Zo bleven de nette mensen aan boter. De andere ... ? Die konden zich troosten met het lezen van sommige Brusselse dagbladen, waarin bv. zwart op wit stond gedrukt, dat de boeren hun boter in potten staken en ze in de grond begroeven. Dergelijke beweringen hitsten dan het stadvolk

tegen het boerenfolk op, zonder de minste goede uitslag. Ze gisten niet eens dat de winter geregeld boterduurte, botergebrek aanvoert en dat thans die nog meer het geval is, omdat, wat de blinden kunnen zien, de melkbeesten in getal verminderd zijn, de hoeveelheid melk zelf, bij gebrek aan voldoende rijk wintervoeder is gedaald en de boer zijn boter niet kan afzetten tegen gewone prijs, omdat de voortbrengst hem te veel kost. De lente is nu bij de deur. Het vee gaat de weide in. Reeds een zeker getal koeien hebben gekalfd. De factors van melkvoortbrengst worden dus elke dag sterker. De boter is minder zeldzaam. Te Hasselt komt ze reeds op de markt. Hier klaagt men minder. Wat zeggen onze Brusselse en Luikse gazetschrijvers nu? "De vrees voor straf heeft de boeren de duimen doen leggen: thans hebben ze boter. Houd vol, overheid. Iedereen zal voldoening bekomen. De dieven aan de schandpaal."

We weten niet of we in vroegere landbouwbriefven hebben gewezen op het feit dat de boeren, zo scherp en meestal onrechtvaardig aangevallen, volkomen in de steek zijn gelaten geworden door hen, die zich steeds, met woord en pen, als hun enige verdedigers en voorstanders hebben uitgeroepen. De geestelijkheid, die hier aan het hoofd van de boerengilden, van de ganse boerenbond staat; de bestuurders van al de ondernemingen en instellingen van gilden en bond, deze bestuurders meestal landbouwingenieurs; de kasteelheren, die in de jongste twintig jaar van boerenliefde hebben gelaaid en geliederd, niemand onder die allen is de boer bijgesprongen. Dit is bijzonder tekenend. Ook, dat er na de oorlog daarover een appeltje gepeld zal worden, schijnt me boven alle twijfel verheven. Veel boeren zijn thans de ogen helder open gegaan.

Maandag 3 april 1916 – avondeditie

Parijs, 2 april 's avonds. Officieel. Onze artillerie is werkzaam geweest in België.

Londen, 2 april. Officieel: Gisteren aanmerkelijke bedrijvigheid in de lucht aan weerszijden.

De vijandelijke artillerie was ook in de omtrek van Ieper in de weer.

Gisterenavond kanonvuur aan weerskanten om en bij Sint-Elooi. Aanvallen met handgranaten op onze nieuwe stellingen werden afgeslagen.

Londen, 3 april. Officieel. Vannacht hebben wij bij Sint-Elooi een officier en vier man gevangen genomen. De artillerie is van weerszijden bedrijvig geweest bij Sint-Elooi en Ieper. Een van onze vliegtuigen, dat gisteren vertrokken was, is niet teruggekeerd.

Uit Luikerland.

Sint-Truiden, 27 maart.

Onze Haspengouwse boeren zijn rondborstige, vreedzame, zware mensen, door de band zeer kalm van aard. Valt men op oude stammen, sedert eeuwen in een boerderij gevestigd, waar overvloed van de tafel rolde tot in de potten en kannen, tot in de schoot van de vragende schamelen bij de deur, die door eeuwenoud recht aanspraak maakten op zuivel, vlees, hamknuisten, kleding, zelf voor de reizende passanten verblijf, - dan treft men hier nog een schare aan van onverbasterd ras. Het zijn reuzen naar lichaamskracht en - bouw. Ze zijn nog hele geslachten, mannen en vrouwen, vaders, moeders, kroost, hoog van gestalte, met trage, plechtige gebaren, als bewust van hun onwankelbaar gezag en vermogen. Ze doen plechtig. Ze spreken plechtig. De landbouwarbeid is hun een allerzaligste ontspanning van afwisselend en mild genot. Doch wanneer een

geweldige krachtinspanning nodig is of de nood dringt, bij gebrek aan hulp, dan tillen ze zakken vol graan met zwier de zolder op. Dan temmen ze de stier of de dekhengst met een wrong van de hand. Dan wordt het gewone veldlied van de voermanszweep een vreselijk en snijdend trekken en kappen om lenden en leden, totdat bloed door de huid lekt uit gezwollen striemen, totdat de reuzenbeesten van straks gedwee de koppen laten zakken, de nekken buigen, op bevende poten staan, met lillende schoften. Zo'n boerderijvorst licht een logge wagen uit een sloot. Doch hier ziet men hem best in zijn volle majesteit, wanneer hijzelf bij uitzondering de wagen ment. De grote poort staat open zover op haar sporen haar vleugels kunnen draaien in de hoekstenen. Het binnenhof vertoont links de woning, rechts de stallingen, tegenover de ingangspoort de weidse schuren. Midden het plein staat een zware vierwielige wagen, die duizenden kilo's weegt en drieduizend kilo graan in zijn bak heeft, zo hoog geladen, dat de zakken ver uitsteken boven de kisten. Vijf Vlaamse merries, alle gelauwerd en van het zuiverste ras, de koppen in de hoogte, trappen en kappen van ongeduld.

Een merrie hinnikt naar haar veulen. Een hengst groet uit zijn box. De boer staat aan het hoofd van zijn gespan. Tot zachte waarschuwing een kletsje van de zweep in de lucht, één. Een niet harder "huu". Op de plaveien klateren de hoefijzers. Zwaar daverend komt de wagen traag in beweging. Ogen glinsteren uit zwierig gedragen paardenkoppen. Manen golven over machtige halzen. Reuzinnenschoften en brede borsten, volle dijnen en bolle achterlijven, alles wat kan inspannen werkt ineen, wordt één kracht, zo gezond en volkomen, dat de wagen rolt zonder dat men ergens de minste inspanning ziet, aan losse teugels, losse trekken, losse koppels, losse beesten. De boer zelf is de menner van dit prachtig gevaarte dat een lading brood naar de buurtstad brengt voor de noodcommissie.

Die boer is een gezag op het dorp. Hij is geletterd, ja, heden wel landbouwingenieur of op zijn minst oudleerling van een landbouwschool. Hoe is het mogelijk dat hij zich laat leiden door mensen, die thans boven hem staan, hij die nooit gezag boven zich duldde? Hoe heeft hij willen ingelijfd worden in een boerengilde, waar de grootste boer maar een onderhorige blijft en alles wordt bestuurd en beredderd door kasteelheren en geestelijkheid, die onder hun leiding enkele ondergeschikten hebben, van wie de meerderheid zelfs de delen van een eenvoudige ploeg niet kent?

Men verklaart dit enkel door het feit, dat in de boerengilden, door de geestelijkheid uitgedacht – al zegt men wel door de heren Schollaert en Helleputte, twee schoonbroers en twee ministers – alles door de handen van die geestelijkheid gaat. Al de hulp uit de rijkskas, miljoenen zwaar, komt, sedert reeds een vijftwintig jaar, in de handen van de geestelijkheid of wordt door haar tussenkomst, voorspraak of aanbeveling bezorgd. Hulp en onderlinge bijstand, door de gilde-instellingen uit eigen vermogen verleend, staan ook weer onder het onmiddellijk gezag van de gildeproosten. Het is beslist onmogelijk in een van onze boerengilden huis te houden, zo men niet Rooms en vroom, zo men voor alles niet trouw klerikaal kiezer is.

Zo is de grote boerderij niet meer op het dorp een centrum van bijstand gebleven in tijt en in ontijt. De geringe dorpsbewoners hebben haar hulp nog wel nodig, doch deze is veel minder onontbeerlijk geworden. De parochieherder, tevens gildeproost, is meester boven meester. Om nu zijn macht niet gans te verliezen, is er dan zo op de meeste dorpen iets gebeurd als een slag bij Tolbiac en heeft Clovis van de boerderij zich maar laten dopen tot een trouw lid van een boerengilde. Deze houdt er, reeds jaren, een soort ministerie op na met allerhande bureaus en allerhande instellingen.

De oorlog heeft dit nagenoeg ondersteboven geslagen. De boeren zijn verenigd gebleven, ja; de instellingen zijn gebleven, ja; doch het rijksgeld stroom niet meer door het binnenhof van de pastorie en de haar ondergeschikte gezagvoerders. De invloed van de geestelijkheid is gezonken, tot de nul nabij. De herder werd bedwelmd geslagen. De schapen hebben verspreid over het land gelopen en lopen nog. Toen, voor maanden reeds, de boter in prijs tot duizelingwekkende hoogte steeg, keerden een aantal boeren de rug naar hun samenwerkende melkerij, opdat ze met zekerheid zo vrij konden boterhandel drijven en veel meer geld verdienen. Enkel in deze laatste dagen heeft men hen een postkaart gezonden, die hun aandachtig maakt op hun wettelijk ondertekend verbond met de melkerij, waardoor ze zich hebben verplicht al hun melk aan deze instelling te leveren. Velen, die reeds een afromer hebben gekocht, zullen hem moeten laten roesten.

Al zijn er dieven onder de boeren, zowel als er zijn onder de wereldlijke en geestelijke standen, toch is de overgrote meerderheid landlieden doodeerlijk. Dit kan niet genoeg in ons land worden herhaald, omdat men nooit genoeg zal kunnen protest aantekenen tegen de ongehoorde beschuldigingen, door onze stedelijke dagbladen, geregeld elke dag, met gramschap en vooringenomenheid uitgesproken tegen de ganse Belgische boerenbevolking. Nooit echter was de boer meer handelaar dan thans. Niet hij, de oorlog alleen heeft er schuld aan. De oorlog heeft juist hem en zijn afnemers in de drukste handel gebracht, omdat de landbouw het minst werd getroffen en al zijn voortbrengselen, bij gebrek aan voldoende invoer, meer dan ooit onontbeerlijk zijn voor volksvoeding. Zijn afnemers, zeg ik, opkopers en beursmannen, zijn immer zonder maat tuk op uitzinnige winsten. Doch dezen hindert de boerenwurgerspers veel minder. Zij hebben penvoerders om zich te verdedigen, woordvoerders ook. Daarbij wonen ze dicht in de

buurt van de geldbronnen van het land, voor zover die nog springen of borrelen kunnen.

De boer, we hebben er vroeger op gewezen, staat verlaten. Jaren, die hij had moeten gebruiken tot volledige opvoeding, ontwikkeling en ontvoogding, om te worden een zelfstandige volksafdeling, heeft hij door de steun van de klerikale regering en geestelijkheid aan de staatsruif gestaan en gesmuld buik-sta-vast. De oorlog heeft de ruif niet verder kunnen vullen met de voedervrachten van de zeven jaren in overvloed. De geestelijkheid en haar gilde-onderdanen, die geen werk meer hadden aan de ruif, hebben zelfs verwaarloosd de boer te troosten, ook geslagen, uiteengeslagen als ze werden. Die radeloosheid van de leiders heeft de boer afgezonderd laten staan. Op eigen gezag heeft hij moeten kopen en verkopen. Zijn handel werd spoedig zo driftig, dat hij er weleens de tegenwoordigheid van geest bij verloor. Daarop volgden, wie telt hoeveel verordeningen, verplichtingen, voorschriften, aanschrijvingen van de bezettende overheid, iets waarmee de landman, zo onmatig vrij in zijn bewegen, zich nimmer had behoeven bezig te houden. Hij kon zich niet schikken. Waar raad van gezag nu kostbaar ware geweest en vergaderingen hadden moeten plaats grijpen, waartoe de gildehoofden hadden moeten spreken, al deed het maar de pastoor in de zondagsmissen, roerde niemand, werd niets gedaan. Zo min ook heeft zich tot heden toe één gezaghebbend boerenleider verroerd om even zijn pen te gebruiken tot verdediging van een zo bitter aangevallen en ons onontbeerlijk deel van onze bevolking. Arbeiders, huurders, onderwijzers, leraars en straatzangers hebben in onze pers hun eerbiedigers gevonden. De Belgische boerenstand is verlaten geworden door hen, die zich steeds zelf tot zijn voogden en zijn redders hebben gekroond. Zou dit geen weldaad zijn voor onze boeren en niet bijdragen tot hun volledige ontvoogding na de oorlog?

Uit België.

De Banque de Bruxelles, te Brussel, met een kapitaal van 32.270.000 F, heeft over 1915 een nettowinst opgeleverd van 1.691.832 (vorig jaar 2.414.171). Waar verleden jaar het winstsaldo naar een reservefonds is overgebracht, is thans besloten een dividend van 20 F per aandeel uit te keren.